

جایگاه زن در گاتها

فریبرز رهنمون

زنان اروپا و سایر نقاط جهان اولین گامها به سوی برابری حقوق با مردان را در قرن نوزدهم برداشتند. با این وجود امروز در بسیاری از جوامع و کشورها زنان را به عنوان برابر با مردان قبول نمی‌کنند. در بعضی آئین‌ها مانند اسلام، ارزش زن نیم ارزش مرد می‌باشد. گواهی دو زن در برابر دادگاه برابر گواهی یک مرد می‌باشد و یا اگر زنی در حادثه رانندگی کشته شود، بیمه پرداختی به بازماندگانش نیم نیمه پرداختی به مردی است که در تصادف رانندگی کشته شده باشد. حال اگر زنی که درگذشته غیرمسلمان باشد، مبلغ پرداختی نیم بهایی است که برای زن مسلمان قابل پرداخت است.

در قرن بیست و یکم زنان ممکن است در تغییر دادن قوانین موفق شوند ولی برای تغییر دادن مذاهب، حتی دستوران مسیح مورد سوال قرار گرفت و آنچه او گفت امروز اجرا نمی‌شود. من به شما می‌گویم: هر کس که زنش به جز از برای بی‌وفایی او طلاق دهد و با دیگری پیوند ببندد، مرتکب زنا شده است. (متیو ۱۹:۹)

آنها به مجادله با مسیح پرداختند که: «پس چرا موسی از یک زنش جدا شد و او را طلاق داد.» مسیح به آنها پاسخ داد: «موسی به خاطر دل سنگی شما طلاق را اجازه داد. اما از آغاز این چنین نبود.» (متیو ۷-۸:۱۹)

در مقایسه، پیروان زرتشت به جز به خاطر بی‌وفایی زن‌شان را طلاق نمی‌دادند و تا همین اواخر که معیارهای غربی و اسلامی ارزشهای زندگی آنان را تغییر داد، این روش را با سرسختی دنبال می‌کردند. در آموزشهای گاتها، زرتشت مردان و زنان را به عنوان شخص می‌شناسد و به خاطر جنسیت بین آنها تفاوتی نمی‌گذارد. حتی در مقام پدری نیز کنترلی بر دختر خود اعمال نمی‌کند و او را نصیحت می‌کند که خرد خویش را به کار گرفته و در مورد پذیرش درخواست ازدواج از سوی جاماسب تصمیم بگیرد. روی سخن زرتشت در گاتها با همگان است، او بین نژادها و جنسیت‌ها تفاوتی نمی‌گذارد. آموزشهای او برای تمام کسانی است که آرزوی زیستی پربار دارند.

برخی از مترجمان دو آتشفشان خط ۴ از های ۳۰/۲ را مرد و زن ترجمه کرده‌اند در حالی که نسخه اصلی به زبان اوستایی می‌گوید نرم نرم. چون همان واژه دوباره گفته شده معنایش نمی‌تواند زن و مرد باشد. در انطباق با روش نگارش گاتها، برگردان نزدیکتر به حقیقت این واژه‌ها خواهد بود شخص به شخص یا آن گونه که در زبان فارسی رایج است فرد فرد.

در جای دیگر در های ۴۶/۱۰ واژه جنا برای زنان بکار رفته و در های ۵۴/۱ واژه نیری برای دوشیزگان. چنانچه زرتشت می‌خواست در های ۳۰/۲ در مورد زنان و مردان سخن بگوید از واژه‌های درستی که برای این معانی در ها های بعدی استفاده کرده بکار می‌برد.

از زنان و مردان در گاتها به طور اخص و همچنین در نوشته‌های اخیر اوستا به عنوان برابر یاد شده. واژه درست برای زنان استفاده شده تا کردار نیک ایشان را ارج نهد. این امر نشان‌دهنده آن است که نویسندگان مختلف اوستا رهنمون‌های زرتشت را در مورد برابری زن و مرد دنبال کرده‌اند. زنان و مردان از جنبه فیزیکی و به طور طبیعی متفاوتند و تشخیص این واقعیت نباید منجر به هیچگونه برچسب‌زنی شود. قضاوت و برچسب زدن نشان‌دهنده ساده‌لوحی ما و بی‌احترامی مان به زنان خواهد بود و نسبت به تمدنی که اوستا پایه می‌گذارد ناعادلانه خواهد بود.

کتاب اوستا مجموعه‌ای است از نوشته‌ها و کتابهایی به زبان اوستایی. این زبان در طی دو هزار و پانصد سال گذشته برای مکالمه به کار گرفته نشده. در این مجموعه نوشته‌های مختلف که به زبان اوستایی نوشته شده بود یافت می‌شود. در این مجموعه بسیاری نوشته‌ها فقط از آن جهت که به اوستایی نوشته شده بود، حفظ شدند. از آن جایی که همگان محتوای اوستا را نمی‌دانستند، تمامی این نوشته‌ها را مقدس شمرد، و آن‌ها را با امانت نگهداری کردند. در طی دو سده اخیر با کمک گرفتن از زبان سانسکریت که زبانی مشابه اوستایی است و هنوز وجود دارد، تلاشهایی برای ترجمه اوستا صورت گرفته و هر مترجمی افکار و عقاید خودش را هم با اصل ترجمه‌ها آمیخته است.

گروهی از مردم از این که وندیداد به زنان دستور داده تا به هنگام؟؟؟ شدن بیاسایند و فعالیت‌های روزمره را انجام ندهند، برانگیخته شده‌اند. وندیداد یکی از نوشته‌های اوستاست و نوشته زرتشت نمی‌باشد و در مورد آن نظرهای متفاوت بسیار است. آنگونه که از نام وندیداد

برمی آید این نوشته شامل قانون علیه ناپاکی و ناخالصی ها است. مانند دستورات بهداشتی می باشد که برای نگهداری مردم از ناپاکی و بیماری نوشته شده است. این نوشته شامل دستورهایی است از قبیل جلوگیری از انتقال جرمهای مرگزا توسط مسافرانی که از سفر دور باز می گردند.

چنین به نظر می آید که این نوشته ها در سال های بعد و هنگامی که جامعه مرحله دشواری را پشت سر می گذاشته و با مشکلات در زمینه آلودگی روبرو بوده، نوشته شده.

برخی از مطالبی که در فصول ۱۹ گانه وندیداد مورد بررسی قرار گرفته اند عبارتند از:
چگونه پزشک امتحان شود و دستمزد پزشک

انواع قراردادها

جزای جرائم

در زیان های سوگند دروغ

در مورد کوتاه کردن مو و ناخن

چه چیزی به زمین زیان می زند

چه چیزی برای زمین مفید است

مردگان نباید به خاک سپرده شوند

مدتی که جسم به خاک سپرده شده خاک را آلوده می کند

چه مدت پس از مرگ، جسم از هم می پاشد؟

پاک کردن لباسی که به وسیله مرگ آلوده شده باشد

و غیره

حال بگذارید وضعیت جهان امروز را بررسی کنیم. امروزه اگر بخواهید برای محل کارتان از شهرداری جواز بگیرید، آنها به شما دفترچه دستوراتی را می دهند که باید اجرا کنند و سپس بازرس می فرستند تا جزئیات کار شما را با استانداردهای موجود مقایسه کند و چنانچه دستورات مربوطه را اجرا کرده بودید به شما جواز می دهند. بای نمونه شست و شو در یک رستوران شامل این قانون است که باید برای تمیز کردن کاسه و بشقاب و کارد و چنگالها از سه تشت مختلف استفاده شود. دستورات چگونگی شستن، آب کشیدن و خشک کردن کاسه و

بشقابها با نظم نوشته شده. این روش با شکل شستن ظروف در خانه‌ها متفاوت است. قوانین جداگانه‌ای برای بیمارستانها و محل‌های گرد هم آمدن عمومی مثل سالن‌های کنفرانس و تاترها وجود دارد. این قوانین شامل دستوراتی در زمینه تعداد آبریزگاه‌ها، محل آنها و خصوصیات آبریزگاه‌های مردانه و زنانه می‌باشد. به همین شکل برای آرامگاه‌ها نیز مقررات جداگانه‌ای وجود دارد و این قوانین حتی دست و پاگیرتر از سایر دستورات می‌باشند چون استفاده از زمین در آینده را نیز شامل می‌شوند. همچنین برای بازرسان نیز دستورالعمل‌هایی وجود دارد و برای درخواست کنندگانی که دستورات را رعایت نکنند، جریمه در نظر گرفته می‌شود. کتابچه‌های دستورات شهرداری برای حرفه‌های مختلف برای آن نوشته شده که خیر و صلاح عمومی مطابق با دانسته‌های روز پاس داشته شود.

به همین ترتیب وندیداد هم برای پاسداری از خیر و صلاح مردم آن روز و بر پایه دانش پزشکی آن روز نوشته شده. به همین جهت پیوند دادن نوشته‌های وندیداد به وضعیت زنان و توهین دانستن آن به زنان امروز ساده لوحانه می‌باشد.

در ایران باستان آنگاه که آموزش‌های زرتشت پیروی می‌شد، زنان در چهارچوب توانایی جسمی‌شان ا برابری حقوق با مردان برخوردار بودند. در سکه‌های باستان، پیکره ملکه در یک سوی سکه بود و دو تن از فرمانروایان پیروز ایران باستان زن بودند. شاهزاده‌ای که توانایی داشت، تاج را به ارث می‌برد. به طور طبیعی نامزدهای فرمانروایی از میان زنان کمتر بودند چون فرمانروایان باید ارتش را در جنگ رهبری می‌کردند. برای نمونه پوراندهخت و آذرمیدخت خاهرانی بودند که پشت سر هم فرمانروای ایران شدند و به همین ترتیب هم‌ای هم ۳۲ سال با قدرت فرمانروایی کرد. این که زرتشت از دخترش می‌خواهد که از دانش و خرد خود راه بجوید نشانه آن است که او زنان و مردان را در دانش و هشیاری همسان می‌دانست. نشان دیگر این که دختر خود را پوروچیستا نامید که به معنای عقل کامل است.

زنان نقش اساسی در انتقال دانش به فرزندان داشتند چه مردان کارهای خارج از خانه را انجام می‌دادند. این نشانه آن است که زنان دانش آموخته و قادر به آموختن بودند.

بر اساس دست‌نوشته‌هایی که از خرابه‌های تخت جمشید به دست آمده زنان نه تنها در ساختمان قصر شرکت داشتند بلکه از مرخصی با حقوق به هنگام بارداری هم برخوردار بودند.

از هرچه که بگذریم آنها همان مردمانی بودند که نخستین منشور حقوق بشر را به جهانیان دادند.

زرتشت خدایش را آفریننده خرد می نامد. به طور طبیعی این آفریننده خرد را در هنجارها و قوانین هستی آفرید. تمامی دنیا از کهکشان‌های بی‌شمار تا زمین ما و ساکنانش بر اساس این هنجارها به وجود آمده‌اند

زرتشت فلسفه آفرینشی نظیر آدم و حوا را ارائه نمی‌دهد. اما در زمانهای بعد پیروان زرتشت از روی ضعف فرهنگی نیاز به فلسفه مشابهی را احساس کرده و داستان مشا و مشایانه را می‌نویسند.

قابل توجه است که حتی در آن زمان و در آن داستان هم نخستین زن به عنوان برابر با مرد آفریده شد و نه از دنده مرد. این نشانگر دوام اندیشه برابری زن و مرد در بین زرتشتیان می‌باشد.